

TEOLOŠKA ORIJENTACIJA U FRANJEVAČKOJ ZNANOSTI

Franjo Asiski bio je »alter CHRISTUS« u maksimalnoj mogućnosti. To svjedoči čitava Crkva. To je svečano, u Enciklici »Rite expiatis«, izričito naglasio papa PIO XI.

Našem velikom Utemeljitelju, kao uzoritoj slici Otkupitelja, divi se ne samo katolički svijet, već čitavo kršćanstvo, pače čovječanstvo preko svojih učenjaka, državnika, umjetnika. Dosta je spomenuti jednoga Clemeanceaua, Carduccia, Luzzattija... I zaista naš »Poverello«, Božji Sirotan, kao ni jedan drugi Svetac, objekt je proučavanja i divljenja, ne radi njegovih čudesa, već radi njegovog **čudesnog života**. MUČENIK na ALVERNJI čudo je ljudske energije, Savršeni je uzor volontarističke prakse: sa svojom sitnom fizičkom osobom uzletio je u metafizičke visine, vrativši se in coronam fratrum-stigmatiziran.

A ipak ovaj naš div svetosti smatrao se je »**idiot**« = neznalica. Ne iz snobizma poput stojičkih etičara! On nije obožavao znanje sabrano, skupljeno, pozajmljeno. Nije htio biti megafon tuđih misli, jer je bio ljubomoran nad svojom osobnom autonomijom: ljubio je svoju misao, koju je savršeno uskladio s jedinom ISTINOM u EVANĐELJU, ISTINOM-KRISTOM. Bio je prožet do srži i srca i mozga, da je Krist jedina ISTINA. NJEGA je tražio ne u knjigama, već na vrelu života — u EUHARISTIJI i u knjizi života — u EVANĐELJU. Stoga je jedinoga Krista sa serafinskim žarom ljubio do maksimuma ljudskih snaga u Njegovu Presv. ČOVJEČANSTVU i u Njegovom Božanskom EUHARISTIJSKOM životu. Franjo je bio inkarnacija kristocentrizma.

Živio je s Kristom, za Krista, od Krista. Sve je gledao, sve prosuđivao **sub specie Eucharistiae, sub specie Theologiae.** Euharistijski apostolat našeg OCA poznat je čitavoj sv. Crkvi. A **Teološki** njegov duh blista u Njegovu Pravilu i Oporuci, kad nalaže braći da sabiru svaku stvarčicu iz Sv. Pisma, gdje god je nađu; i da cijene i poštivaju one, koji uče i naučavaju sveti Božji nauk, učitelje Teologije. I on, koji je sebe, radi Krista, proglasio — za idiota, imenovao je **prvog profesora Teologije u franjevačkom Redu, najblistaviju zvijezdu Reda — ANTU PADOVANSKOGA.** To je bio jasan signal, da **Franjo nije bio protiv znanja kao znanja,** već je on bio protiv oholog i hvalisavog znanja, koje u sebi nosi i pokazuje klice luciferske nadutosti. On je smatrao za jedino i pravo znanje — **sveto znanje,** Božju riječ, Kristov nauk, jer je samo Krist mogao o Sebi reći: EGO SUM VERITAS!...

* * *

... Ali pokret duša, koji je Franjo osnovao, zatalasao se na široko. Franjina je pedagogija bila: — **riječ i primjer.** Čuvao je i poštivao je individualne odlike i svojstva. Nije bio vojnička narav, koja ukalupljuje i regimentira po kategorijama i shemama svoju serafinsku vojsku. Imao je jedan jedini kanon — **l j u b a v.** Imao je jednu jedinu ljubav — **KRISTA i MARIJU, CRKVU i PAPU.** I u bezgraničnosti ove idealne ljubavi odgajao je svoj rod za sv. Crkvu pod vodstvom Sv. Oca na zemlji, u revnoj i vjernoj službi **KRISTU i MARIJI, CRKVI i PAPI...**

* * *

... Međutim odmah su se formirale unutar franjevačkog pokreta dvije suprotne struje: — l a k s n a, brata ILIJE, koja se odrekla Franjine karakteristike apsolutnog siromaštva, pojedinačnog i kolektivnog i spiritualistička, više zelotna, nego zelantna, koja je uskogrudno, sitničavo i neinteligentno, čisto simplicistički tumačila Franjin život i nauk. Obje struje, jer su bile ekstremne, bile su pogriješne, sudbonosne i štetne za franjevački život i ugled u Crkvi.

IDEOLOG FRANJEVAČKOG POKRETA

Ali, Providnost je bdjela nad Franjinim djelom. U Serafinskom perivoju procvao je mladić, živa slika Serafinskog Oca: GIOVANNI BONAVENTURA FIDANZA. Rodio se u Bagroreggio, u Papinskoj Državi, blizu jezera Bolsene, između Viterba i Orvieto. Otac mu je bio liječnik, a majka gđa Ritella, plemkinja i pobožna žena. Mali Giovanni Bonaventura, kao sitno dijete, opasno oboli. Liječnici su ga prikrižili, ali ga plemenita majka zavjetova Svecu iz Asiza. Sv. Franjo ju je uhvatio za riječ: ozdravio je tijelo djeteta, ali je osvojio i njegovo srce, um i život. **Franjo je u Bonaventuri dobio ideologa svoga Reda.**

... Nije mi namjera opisati, inače vrlo interesantan, život sv. Bonaventure čiju ćemo 1700. godinu dogodine slaviti. Za moju sadašnju svrhu dosta mi je istaknuti ovo: Bonaventura je postao Franjevac. Bio je pariski đak i profesor, a kasnije i GENERAL REDA. U Parizu je bio učenik prvog Franjevca profesora na Sorboni ALEKSANDRA HALESKOGA, teologa teoretičara bazalne teološke ideje « de BONITATE DEI ». U Parizu je kao profesor stvorio, usavršujući Aleksandrove ideje, u struji tradicionalne a u gustinske misli — **potpuni franjevački filozofsko-teološki sistem kristocentrizma**, koji će subtilni genij DUNS SKOTA teoretski usavršiti i okruniti teološkom idejom o Božjoj neizmjernosti i blistavom krunom IMAKULATE ...

* * *

... U svome današnjem govoru, prigodom inauguriranja i novog godišta naše FRANJEVAČKE VIŠOKE BOGOSLOVIJE, hoću istaknuti samo jednu historijsku činjenicu: **Bonaventura, ostavši savršeno vjeran idealima Franje Asiskoga, zaručio je franjevačku ideju s božicom znanja udarivši — teološki pravac franjevačkoj teoriji na svim sektorima znanja.** Naš je Svetac posvetio znanje pretvorivši ga u instrumenat intelektualne i moralne formacije za uzvišene ciljeve Kristova apostolata. On je providonosno ostvario ovo preobraženje znanja u apostolat živeći usred vrlo mučnog ambijenta. Lomio se i probijao kroz teške borbe između sljedbenika brata Ilije, »spiritualna« i »gioacchinita«, te u vatri sveučilišnih kontroversija pro i contra redovnika na katedrama almae matris u Parizu. U sve svoje teške i odgovorne dužnosti učenjaka i upravnika unosio je svoj znanstveni teolo-

ški mentalitet, uzorni ekvilibrij pronicavog duha i simpatični takt žentlmena. Sva je ta svojstva Bonaventura slio u svrhu-naravnu harmoniju serafinske svetosti.

I postao je apologet znanja, kodifikator franjevačke znanstvene akcije u teološkoj orijentaciji.

Protiv koga?:

1. Protiv pariskih profesora, koji su pobijali pravo redovnika, da naučavaju sa universitetskih katedri, jer da im tobože njihovo Pravilo zabranjuje potpuno se podvrći universitetskoj jurisdikciji;

2. I protiv svoje subraće »spirituala«, koji su se pretjerano doslovno držali načela »Regula sine glossa«, pa su studij smatrali kao jednu pogibeljnu i bolesnu devijaciju od duha sv. Franje:

Bonaventura je milo, ali čvrsto branio tezu o savršenoj kompatibilnosti studija sa siromaštvom, znanja sa franjevačkom poniznošću pokazavši se originalan i zaista velik. S takvom je zdravom koncepcijom otkrio Redu nove putove procvata i slave, a da se nije nimalo udaljio, ni izdao duh Utemeljitelja svoga Reda.

Naš Serafinski Nadučitelj ne bi se bio mogao odreći studija i znanja, a da se u isti mah ne bi bio morao **odreći samog sebe**. On se ne bi bio mogao odreći studija i znanja, a da u sebi ne uguši **zvanje**, koje mu je Bog dao. Zavjeti, koje je položio, nijesu ga obvezivali, da bude — neznalica.

Sv. Franjo je bio trubadur i vitez, pjesnička, sanjarska, viteška duša. On je sanjao o ratnim avanturama. Dočaravao je sebi slavu mača, koju je kasnije pretvorio u slavu svetosti. On nije osjećao interes za studijem, pa nije ni čeznuo za slavom znanja. Dočim mladi sin liječnika iz Bagnoreggia imao je živu i neugasivu želju, jaku i silnu životnu volju za znanjem, pa je stoga i shvatio i obranio pozitivnu poziciju redovnika od studija vis-a-vis franjevačkih ideala. Nš je Svetac pronicavao shvatio duh vremena: prihvatio je studij i znanje za apostolske ciljeve, i dao dubinu i širinu misiji svoga Reda u krilu sv. Crkve. Bonaventura je imao bistro historijsko oko: on je dubokomno shvatio ulogu studija i znanja u životu pojedinaca i Reda. Stoga je on najsimpatičnija i krupna figura u čitavoj povijesti franjevačkog Reda.

BONAVENTURINI POGLEDI O STUDIJU, ZNAJNJU I FRANJEVAČKOM PRAVILU

Vrlo je interesantno ukrakto istaknuti, kako je Serafinski Nadučitelj uskladio svoje poglede o studiju i znanju s Pravilom svoga Utemeljitelja.

1. Sv. Franjo je već u I. Pravilu ovo rekao: »Braća, koja znaju raditi, neka rade i nek vrše onaj zanat, koji znadu, ako to neće biti protivno spasu njihove duše, i ako ga mogu vršiti dostojno... I svako neka nastavi u umjeću i službi, na koju je pozvan.« Iz toga logično slijedi: Onaj koji se bavi naukom, može

i dalje studirati, kao što i jedan papučar može i dalje krpiti papuče: oba su jednaki u plemenitosti nakane.

Sv. Franjo je u Pravilu nadodao i ovo: » I njima je dopušteno imati sredstva i potrebna oruđa za njihove zanate.« Dosljedno: Učeni čovjek može imati knjige, a papučar svoje šilo. Na taj je način naš sv. Otac sjajno sljubio svoju disciplinu s istinskom individualnom slobodom. Sv. Bonaventura je inteligentno aplicirao ovaj nauk iz Pravila sv. Franje na intelektualne zahtjeve svoga vremena.

2. Precept, da Manji Brat uvijek mora prijanjati uz rad, i to više s duhom nego tijelom, Svecu je dobro došao, kao potvrda njegovog pojma o studiju, koji za nj nije bio ni gnjila besposlica, ni bolesni luksus. On uči, da je studij rad, pače, najplemenitiji od svih radova, jer potpuno okupira i duh i tijelo, u isti čas i kontemplaciju i akciju. On doslovno veli: »Labor sapientiae simpliciter melior corporeo labore«. Umni je rad bolji od tjelesnog rada.

3. Svako znanje, uči Bonaventura, dolazi od Boga, Oca svjetlosti, i vodi k Bogu. U toj je istini superiornost studija nad svakim radom. Ljudska oholost ne može vještački dati dostojanstvo i ljepotu znanju.

4. Naš Svetac tvrdi i ovo: Znanje koje se plodi iz studija, gubi m a m o n i s t i č k i karakter, koji kvari, jer se sveto znanje, bez materijalnog interesa, dijeli kao intelektualni kruh, onima, koji ne znaju.

5. Odbiti znanje, zaključuje sv. Bonaventura, značilo bi odbiti — **radnike misli**. Značilo bi odreći se dominija nad inteligencijom u stoljeću, u kojem se sve više učilo i umovalo. Značilo bi odreći se **franjevačke penetracije u škole**, iz kojih misao, preko vodećih društvenih krugova, silazi u život. Isključiti studij iz života rada jednog Franjevca isto bi bilo kao presjeći put ortodoksija onima, koji, nezadovoljni s aristotelovskim tomizmom, uputili bi se, ne poznajući nešto boljega, u blato **raciona — lističkog misticizma Arapa**.

Historijska je neprolazna zasluga sv. Bonaventure, da je kanalizirao u tok augustinske tradicije ovu struju, sklonu panteizmu, isto onako kao što je serafinski Otac kanalizirao u tok ortodoksnog katolicizma sve struje sklone heriziji raznih propagatora apsolutnog siromaštva, albigeza, valdeza i dr. koji su se borili za tobožnju reformu Crkve i Klera, ali pod antipapinskom zastavom protiv Hijerarhije.

Franjo i Bonaventura, Otac i Sin, dva su krila jedne te iste znanost, ali je zato znanost, prije preko Aleksandra Halsekoga, a onda preko Bonaventure doletjela u susret franjevačkom pokretu. S Bonaventurom je svršilo u Serafinskom Redu doba Franjine poezije, a nastupio je period zrele refleksije. On je tvrdio, da se je Franjevački Red razvijao i napredovao, isto kao što se je razvijala i napredovala sv. Crkva u svojim počecima: ona je u svom razvoju pokazivala jedan stalni dokaz svoga svrhunaravnog podrijetla. Stoga ne stoji tvrdnja da je Pariz porušio Asiz, kao što je jadikovao bl. Egidij; ili kao što je, bijesan, pjevao Jacopone da Todi. Pariz je postao asiska kolonija. Pariz je značio jedno sjajno postignuće, a ne jednu apostaziju od Franjinih ideala.

Iz onog što smo rekli, možemo s pravom zaključiti: **Sv. Bonaventura bio je svijesna misao sv. Franje.** On je zanosno unio Franjine ideje u mnogo šire područje života. Originalnost Bonaventurine koncepcije o znanju blista u funkciji i fuziji njegova **prirodnog zvanja za studijem sa zvanjem za svetošću.** On je ljubio Boga i ljubio je knjige, studij i znanje. Ali, kako je Božja ljubav ekskluzivna, sv. Bonaventura je **ljubio studij u Bogu i za Boga,** pa je svoju ljudsku želju za znanjem ne samo stavljao u službu Božiju, već je **otkrivao Boga u znanosti, kao što Ga je Franjo otkrivao u prirodi i intuira u svemiru.** Pri tom otkriću vodilo ga je uprav bistro franjevačko oko, koje je u njemu bilo pronicavije nego u neke njegove subraće spiritualaonog stoljeća, od kojih su neki, zacijelo, bili sveti, ali ne i osobito inteligentni.

VADEMECUM FRANJEVAČKE FILOZOFIJE I TEOLOGIJE

Glavno djelašce, u kojem je Bonaventura zauvijek definirao franjevački odnos prema studiju i znanju, jest **»De reductione artium in Theologiam«.** To je pravi **»Discours sur la methode«** franjevačke ideologije, veli o. Gemelli. Bonaventura u tom djelašcu od dvadesetak stranica otkrio je metodu, s pomoću koje otkrivamo Boga u znanosti. Njegov je temeljni stopostotno franjevački princip, jasno izražen u ovoj tezi **»Omnes cognitiones famulantur Theologiae.«:** Sve znanje služi Teologiji.

Ovaj teološki stav Bonaventure s obzirom na sve znanosti za loše racionaliste zvučio je kao kapitulacija razuma pred Objavom, kao negacija autonomije znanja presvetim znanjem, pa je za njih ovo djelašce prototip i jezgra tobožnjeg sredovječnog opskuratnizma. Naprotiv je skroz drukčije. Naš Serafinski Nadučitelj svodi sve znanosti na Teologiju, da Božanstvo sve znanosti posveti, dok Ga one razumnim stvorovima otkrivaju i pokazuju.

Sv. Bonaventura uči: ima šest znanstvenih disciplina ili umnih prosvjetljenja. One odgovaraju šest dana stvaranja: Sve te znanstvene discipline, osim svoga vlastitog znanstvenog sadržaja, simbolički uključuju tri istine Sv. Pisma: **Vječni porod od Oca i vremenito Utjelovljenje Krista po Duhu Svetom u Djevici Majci, red življenja i ujedinjenje duše s Bogom, ili kraće: Vjeru, akciju i posljednju svrhu jedne i druge.**

Misao našeg Serafinskog Nadučitelja možemo sintetizarati u pet točaka:

1. Znanosti podsjećaju na otajstvo Utjelovljenja, jer kao što je Riječ Tijelo postala, tako misao postaje vidljiva u djelu umjetnika i učenjaka.

2. Znanosti opominju na dobar život, jer, kao što umjetnik teži da učini dobro djelo, lijepo, korisno i stalno, da na taj način ono postane intelektualnoj eliti drago i ugodno: tako sudjeluju tri uvjeta za dobar život: znanje, htijenje, i ustrajnost.

3. Znanosti uče ujedinjenje duše s Bogom, jer, kako umjetnik živi, uživa i diči se sa svojim djelom, tako Bog uživa, naslađuje se i ljubi dušu, koju je stvorio.

4. Racionalna filozofija ili retorika podsjećaju na otajstvo Utjelovljenja. Kao što je Logos, Verbum Patris, postao TIJELO, tako misao u glavama filozofa i govornika utjelovljuje se u riječ, pisanu ili izrečenu. Filozofija i retorika uče dobar život. Svaka filozofska propozicija i svaki govor govornika moraju posjedovati — istinu, dosljednost i skladnost, tako isto svaki naš humani čin mora imati — mjeru, ljepotu i red.

5. Filozofija i retorika pokazuju i ujedinjenje duše s Bogom, jer nama tuđa riječ nešto izražava, poučava nas i ganjiva, ne radi njezine unutarne uvjerljivosti nego radi nutarnje snage naše duše, koja joj snaga dolazi od ONOGA jedinog pravog UCITELJA »koji ima katedru na nebu, a govori u intimnosti srca.« Drugim riječima: Toilko shvaćamo, koliko smo ujedinjeni s Bogom, a ujedinjenje govornika sa slušacima samo je blijeda slika ujedinjenja naše duše s Bogom.

Da naš divni Serafinski Nadučitelj ne bude razdijelio znanost na šest skupina, nego na šesdeset i šest, on bi jednako u svima njima našao analogiju s LOGOSOM, s aktivnošću i sa svrhom života.

Mi se pitamo: Zar je ovo Bonaventurino analitičko umovanje i teološko promatranje svih znanosti samo kabalistička igrarija sredovječnog simbolizma? Ne! Tu je nešto mnogo dubljega. Bonaventura je dubokoumno otkrio jedinstvo i etičnost znanja, u smislu čiste transcencije, ukoliko izvire od Boga, koji je u znanostima prisutan kao i u svim stvorovima.

Sv. Bonaventura uči: Znanosti vode k Bogu, kao i čitav svemir. Franjo je vidio u prirodi i adorirao je Boga, a Bonaventura Ga je u znanostima vidio i adorirao. Oni se ne isključuju: oni se upotpunjuju.

Posljedica je ove Bonaventurine sinteze, koja pretječe i pobjeđuje moderne isprazne panteističke i imanentističke napore — divna harmonija, savršena fuzija između znanosti i vjere, jer se korijen jedinstva svih znanosti nalazi u VJEČNOJ RIJEČI — u KRISTU, LOGOSU, svjetlu svakog čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.

Stoga je Bonaventura logički, uvjereno i uvjerljivo zaključio: »Omnes cognitiones famulantur THEOLOGIAE.«

...Ovo je teološki totalitarizam, ovo je augustinško-bonaventurijanska teorija iluminacije, najsmionija katolička filozofsko-teološka teza, koja serafinskim žarom brani suverena prava Stvoritelja nad stvorovima. Ova nauka ne ruši ograde između prirode i nadprirode. Jednako je daleko od imanentističkog panteizma i pretjeranog ontologizma. Bonaventura kao glasnogovornik Božji kliče: Bog je prisutan svugdje: u prirodi i znanosti, Ali odmah upozorava on: Priroda i znanosti ni jesu bogovi: Oni su zrcalo; oni su Božji glasnici; oni su vječna poezija mudrosti i dobrote.

* * *

KRISTOCENTRIZAM je ponosno i veliko otkriće franjevačkog genija. S. Bonaventura je naš SERAFINSKI UCITELJ. U duhu svoga OCA FRANJE on je čitavom studiju i znanju udario teološki pečat. Ta franjevačka teološka ideologija, za sve grane filozofije i znanosti, jest značajni doprinos u riznicu teorije i prakse sv. Crkve.

Dr. o. K. Kržanić